

Literatūra • menas • mokslas

DRAUGAS — šeštadieninis priedas

2001 m. kovo 24 d.

Nr. 59 (12)

Saturday supplement March 24, 2001

No. 59 (12)

Nesenstantys senojo Vilniaus vaizdai

Lietuvos Nacionalinis muziejus pirmąjį šių metų ketvirtį, jungiantį dvi valstybės nepriklausomybei svarbias datas — Vasario 16 ir Kovo 11 — pažymėjo reikšmingais renginiais, skirtais Lietuvos fotografijos istorijai. Pirmosiose parodose, kurias surengti padėjo Lietuvos Mokslų akademijos biblioteka, Lietuvos Dailininkų sąjunga, Vilniaus Rotušė, Fotomenininkų sąjunga, Rusijos valstybinis istorijos muziejus, eksponuojamos senojo Vilniaus fotografijos.

„Vilniaus fotografija 1858-1915 m.“

Taip pavadintą parodą Vilniuje, Dailininkų sąjungos galerijoje „Arka“ užplodo tiek lankytojų, kiek jų sostinės parodų salėse tepamatys labai retai. Suprantamas žmonių smalsumas, noras savo akimis pamatyti to meto vaizduose įamžintas pažįstamas vietas, istorinius statinius, šiandieną fotografų pamėgtą Šv. Onos bažnyčią, Gedimino pilį, gerokai besiskiriančią nuo dabartinės, katedrą ir daug ką kita. Po devynioliktojo amžiaus Vilnių vaikšto skrybelėtos damos, pūstais sijonais, ortus ponai, žygiuoja kareivių pulkelis, į turgų traukia valstiečiai su krepšiais. Fotografas Janas Hermano-

vičius dinamiškai fiksuoja 1906 m. vasaros liūtį, užklusią miestelėnus per Dievo Kūno procesiją tuometinėje Blagoveščenskajos (dabar Dominičonių) gatvėje. Juzefas Čechovičius 1885 m. nufotografavo Tiškevičių rūmų statybą. Dabar šiame pastate yra Mokslų akademijos biblioteka. Botanikos sodo vartai, Aleksandro Nevskio koplyčia Šv. Georgijaus (dabar Savivaldybės) aikštėje, imperatorės Jekaterinos Antrosios paminklo atidengimo momentai, Muravjovo (koriko) akmeninė statula, plynlaukiai dabartinių statinių vietose, valty, plaukiančios per Nerį ties šiandieniniais Koncertų ir sporto rūmais, tiltai, jungę upės krantus — visa tai nesenstantys senojo Vilniaus fotografijos.

Ankstyviausia ekspozicijos fotografija — 1841 metais į Vilnių atvykusio dainavimo mokytojo italo Džiuzepė Achilo Bonoldi 1858 metais darytas kažkokios ponios Glovackos portretas. Nuostabu matyti aristokratės Antaninos Dembovskos portretą, kurį parodos rengėjai padidino kelio-likartų ir pakabino antrojo galerijos aukšto prieigose per visą sieną. Šios fotografijos autorius Aleksandras Štrausas.

Salėse chronologiškai, tvarkingai sugrupuoti fotografų Juzefo Čechovičiaus, Tiburcijaus Chodzko, Jano Hermanovičiaus, Aleksandro Štrauso, brolių Cyžų, Jano Bulhako ir kitų autorių darbai, to laikotarpio komercinių fotoateljė daryti portretai, šeimyninės nuotraukos. Dažno lankytojo žvilgsnis stabteli prie fotografijos, kurioje įamžinta rašytoja Gabrielė Petkevičaitė-Bitė su tokiomis pat, kaip ji, jaunomis bichiulėmis.

Laukti ir netikėti atradimai

Parodos kuratorė, Lietuvos nacionalinio muziejaus ikonografijos skyriaus vedėja Margarita Matulytė pasakojo,

kaip iš Rusijos valstybinio muziejaus, esancio prie pat Maskvos Raudonosios aikštės, buvo pasiskolinti labai įdomūs eksponatai. Tai vieno pirmųjų Vilniaus fotografų Alberto Sveikovskio daryti miesto vaizdai. A. Sveikovskis, atvykęs iš Prūsijos, 1860 m. Vilniuje, Vokiečių gatvėje atidarė fotoateljė, veikusią šešetą metų. A. Sveikovskis sudarė įspūdingą 32 fotografijų Vilniaus albumą, kurį vienas rusų kolekcininkas padovanojo Maskvos muziejui, kaip ir žinomo Vilniaus observatorijos fotografo Vilhelmo Zachartiko 47 nuotraukų albumą. 1990 m. Lietuvos nacionalinio muziejaus direktorė Birutė Kulnytė lankėsi Rusijos muziejuje ir matė tuos retus Vilniaus istorijos dokumentus. Dabar į Maskvą važiuojo Margarita Matulytė ir fotografas Kestutis Stoškus. Pavyko susitarti, kad abu albumai bus pasiskolinti parodai „Vilniaus fotografija 1858-1915“. Ten pat, Maskvos muziejaus saugykloje, buvo ir A. Sveikovskio penkių fotografijų Vilniaus panorama, kuri padidinta puošia parodą.

Šis atradimas nebuvo netikėtas, nes apie A. Sveikovskio ir V. Zachartiko darbus buvo nemažai žinoma. Bet štai visą pirmojo aukšto salę užimančios Johano Hiksos palikti vaizdai daugeliui tapo didžiausiu šios parodos atradimu. Būtent, tai pabrėžė Lietuvos fotomenininkų sąjungos sekretorius Stasys Žvirgždas, pajaukavęs, kad jis vos negavo infarkto iš netikėtumo...

Tai Johanas Hiksa, kas jis?

Margarita Matulytė pasakoja, kad šio fotografo vardu buvo pažymėta vienintelė nuotrauka esanti nuotrauka. „Mes galvojome, jog buvo toks žmogus, gal fotografas — megejas. Tai buvo tik spėlionės. Bandyčiau ieškoti atsakymo Lietuvos istorijos archyve, — tęsia M. Matulytė, — bet ten nieko neradau. Vėliau Boleslovo Ru-secko fonde radau Johano

„Mergaitė su šautuvu“. Ženi Kruder, nufotografuota Aleksandro Štrauso ir Jaroslavo Božovskio fotoateljė 19 a. aštuntame dešimtmetyje.

Hiksos ir jo brolio Františko laiškus šiam žmogui. Susimąsčiau, kad fotografas turėjo būti neeilinė asmenybė, bendravusi su to meto kultūros elitu. Ilgos paieškos ne- uėjo veltui — pavyko rasti Vilniuje gyvenančias fotografo brolio anūkes Danutę Vaitiekūnienę ir Jūratę Veiverienę-Hiksaites. Jos supažindino su Johano Hiksos anūke kaudiete Irena Grigiskyte. Tikėjome, kad ji ką nors papasakos apie senelį. Bet įvyko neįtikėtinas dalykas — Irena atnešė ir parodė tėvo išsaugotus Johano Hiksos fotografijų albumus, apie kuriuos niekas, net giminės nežinojo. Tai didelis atradimas.

Dabar jau žinoma, kad Johanas Hiksa (1859-1934) gimė Verkių dvare, kur, kunigaikščio Vitenšteino pakvietimu, gyveno diplomuoto miškininko čeko Johano Hiksos ir prancūzės Magdalenos Bulman šeima, atvykusi iš Austrijos-Vengrijos. Čia ir gimė du sūnūs. Johanas dvare įsteigė fotoateljė, fotografavo ponų ir tarnų gyvenimą, darė portretus, daug važinėdamas po Europą paliko nemažai Paryžiaus, Nicos ir kitų miestų fotografijų. Ypač sensacinga Nicos restorano gaisro nuotrauka, daryta 1880 metais.

Pokario miestas, atvirukai, leidiniai

Pagrindinę parodą „Vilniaus fotografija 1858-1915“, neišsitenkusi paties Nacionalinio muziejaus salėse, papildė kelios ekspozicijos, pasklidusios po Vilnių. Vilniaus Rotušėje surengta Sofijos Urbanavičiūtės-Subaciuvienės darbų paroda „1944 metų Vilnius“. 76-iose fotografijose — Antrojo pasaulinio karo nuniokotas miestas. Fotografai mirus (1980) šie negatyvai atsidūrė sąslavyne, kur juos atsistatinti rado žmonės, susidomėję, kas tai galėtų būti. Atspaudus keletą fotografijų, paaiškėjo, kad tai tikras lobis.

Beliko sužinoti autorės vardą. Šiomis paieškomis domėjėsis, Lietuvos — Lenkijos draugijos pirmininkas Pranas Morkus daug kur rašė apie Sofiją Urbanavičiūtę-Subaciuvienę, teigdamas, jog „ta graži inteligentiška moteris tikrai galėtų pajusti įvykdyti savo pareigą miestui, tuo pačiu ir pasauliui, kadangi Vilnius nėra paprastas miestas“.

Sofija Urbanavičiūtė-Subaciuvienė gimė 1915 m. Rytų Lietuvoje, mišrioje lietuvių ir lenkės šeimoje. Mokėsi Vilniaus universitete, studijavo tapybą, vėliau — Paryžiuje animacinio kinematografo meną. Karo metais buvo žymaus fotografo Jano Bulhako asistentė. O J. Bulhakas savo mokinius visada skatino fotografuoti miestą, ką nuosekliai darė ir pats. (Parodoje šio fotomenininko darbams skirta visa salė). Po karo Sofija Urbanavičiūtė patyrė komunistinį persekiojimą, tyliai dirbo pedagoginį darbą, o jos fotografijos niekam nebuvo reikalingos. Dabar tai tikras atradimas ir muziejiniams, ir architektams, ir istorikams.

„Prospekto“ galerijoje (Gedimino pr. 43) Lietuvos Nacionalinis muziejus surengė Stanislovo Filiberto Flery (1858-1915) fotografijų parodą. Vienas žymiausių Vilniaus fotografų, Stanislovas Filibertas Flery, buvo bajoras. Jo prosenelis — Lenkijos karaliaus Stanislovo Augusto Poniatovskio fligeladjuantas. Būsimasis fotografas gimė Pupojuose, netoli Vilniaus. Mokėsi gimnazijoje, Ivano Trutnevo piešimo mokykloje. 1884 m. kartu su keliais bendraminčiais įsteigė Vilniuje atelę. Fotografavo miesto istorinius paminklus, turgus, mugės, šventes, iliustravo leidinius Vilniaus Kalvarijos, Vilniaus katedra. Palaidotas Vilniuje, Bernardinų kapinėse.

Lietuvos Mokslų akademijos biblioteka tuo pat metu parengė knygų parodą, supažin-

Karolis Milkovaitis

PAVASARIO PSALMĖ

Trankiais griausmais kalnyną nudundėjo ratas,
Pilkšvais šešėliais aptaškydami beržynus.
Liepsnų lietu pabiro spindulių kaskados,
Bemat — lanka žiedų tvanu patvinus.

Ir kardus numeti, išvydęs ramią Taikos jūrą —
Kiek perlų čia, ir čilba dangiškieji paukščiai...
Čia viskas rengias rūbų niekad nenešiotu,
Ir pajunti — tavoji būtų mišų vargonai gaudžia.

Karšta srovė krutinės upių gyslom teka
Ir ilgesio kančios banga užlieja širdis, —
Vilties žirgais leki į Aprėškimų Meką,
Ir štai tyloj svaigsis žodis girdis...

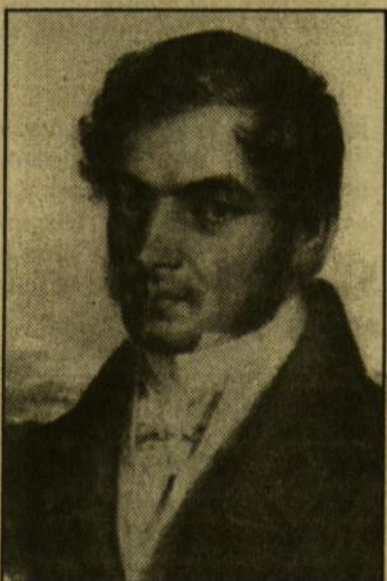
Pavasaris, tas dieviškojo dvaro sodas,
Kur žiedus angelai rytais medum aplaisto.
Čia viskas rengias rūbų niekad nenešiotu —
Net ir alyvos pavo plunksnom apsiškaišo.

Irena Gelažienė

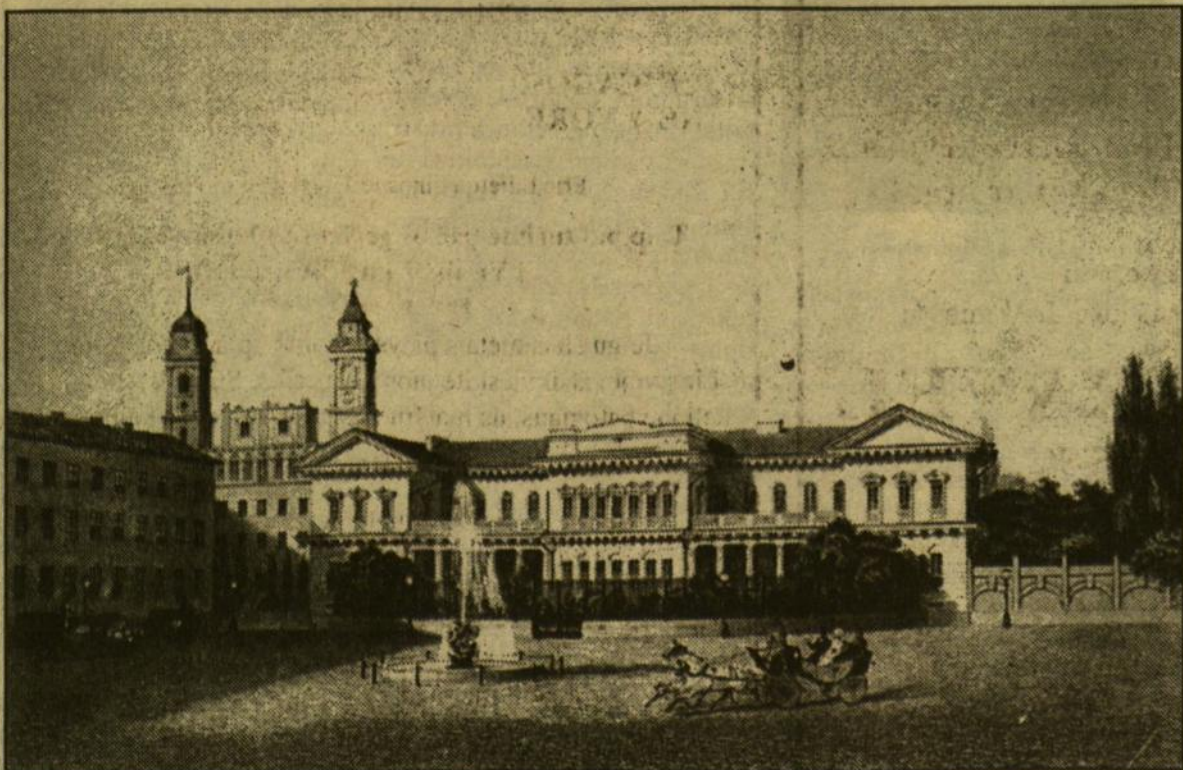
PASARIO TEMOMIS

Tu lyg mergaitė nedrąsi, basa
Atsargiai destai daigelius
Į žemę dar alsuojančių giliai
Žiemos miegu.
Rausva magnolija į tavo glėbį
Atbėga pasiilgus,
Apvildama tave ir vėl
Žydėjimu neilgu.
Su paukščiais krykštau žiedai mažyčiai,
Saulutėj maudosi, tartum vaikai.
O tu žengi per žemę, kaip bažnyčią
Ir šventini ją saulės spinduliais.
Tu palieti vaikėlį mažą,
Jaunystei prisegi sparnus,
Senelio akys — ežerai išsekę,
Vėl sužiba vilties trupineliu...

Toks balzganas ir lengvas pavasario lietus,
Toks žalias žemės veidas
Kilimais nusitęsęs ligi horizonto!
Prisikelia daigelis nedrąsus,
Ir prausia jį lietus,
Kol išvilioja žiedą.
O tau ir man žadėtas
Pavasaris tik vienas
Seniai jau nužydėjo,
Ir, kaip čigonės kortos,
Gyvenimo lietaus nuplautos,
Beliko tik netrikos dienos.

Jonas Kazimieras Vilčinskis.

Generalgubernatoriaus rūmai (dabar prezidentūra) ir Vilniaus universiteto astronomijos observatorija. Iš Vilniaus Rotušėje veikiančios parodos „Vilnius Jono Kazimiero Vilčinskio leidiniuose“. Garsiojo Vilniaus albumo autorius J. K. Vilčinskis, dar studijuodamas Vilniaus un-te, pradėjo rinkti meno kūrinius, įvairias senienas, susijusias su Lietuvos praeitimi. Matydamas, kaip greitai nyksta kultūros ir dailės paminklai, kaip sunku juos išsaugoti, apie 1844 m. J. Vilčinskis sumanė leisti Vilniaus albumą, siekdamas supažindinti Lietuvos visuomenę su svarbiausiais krašto architektais ir vaizduojamosios dailės paminklais, garsiais Lietuvos žmonėmis.

V. Gulevičiaus (Elta) nuotr.

dinančią su žymių Vilniaus fotografų originalų albumais, kitais žinomais ir mažiau žinomais leidiniais apie fotografijos istoriją.

Lankytojų stoka nesiskundžia ir ekspozicijos „Vilniaus fotovaizdai atvirukuose“, pačiame Nacionaliniame muziejuje, rengėjai. Ikonografe Dalia Keršytė pasakoja, kad pirmieji iliustruoti atvirukai su Vilniaus vaizdais pasirodė apie 1894-1995 m. Parodoje rodomi ankstyviausieji žinomi atvirukai su 1897 m. pašto atžymomis, taip pat po spaudos draudimo panaikavimo 1904 m., inžinieriaus Petro Vileišio, Marijos Piaseckaitės-Šlapelienės bei kitų žmonių, draugijų, knygynų leisti atvirukai iš Lietuvos, Nacionalinio, kitų muziejų fondų bei privačių kolekcijų. Tai vertingas miestas, kartu ir visos Lietuvos ikonografija. Ji nuolat papildoma naujais atradimais, Lietuvos gyventojų ir išeivijos lietuvių dovanotais, iš tėvų ir senelių paveldėtais atvirukais.

Visą renginių ciklą apibendrinio kovo viduryje suruošta tarptautinė konferencija, skirta Lietuvos fotografijos istorijai. Į ją pakviesti Lietuvos, Lenkijos, Rusijos, Baltarusijos istorikai ir menotyrininkai

Jadvyga Godunavičienė

Pirmoji scena iš pirmojo operos „Meilės eliksyras“ veiksmo. Opera statyta Maria gimnazijos salėje Aleksandro Plenio nuotrauka.

Kviečia paragauti „Meilės eliksyrą“

Šiais metais Lietuvos opera mini 45 metų muzikinės veiklos šimto metų sukaktį, kuriai pažymėti buvo pasirinkta linksma ir nuotaikinga kompozitoriaus Geatano Donizetti opera „Meilės eliksyras“. Ne vienas šia operą matys ir ja gėrėsis jau trečią kartą.

„Meilės eliksyras“ opera buvo pastatyta pirmą kartą 1975 metais Maria aukštesniosios mokyklos salėje. Į rampos šviesą ją išvedė ir dirigavo iš Hartfordo, Conn., atvykęs muzikos profesorius Vytautas Marijošius, o jo asistentu buvo dabartinis Lietuvos operos meno vadovas ir dirigentas muz. Alvydas Vasaitis.

Šiandieną daugelio tų, kurie operos pastatymu rūpinosi, jau nebėra mūsų tarpe. Be paties maestro V. Marijošiaus, mums prisimena tokie vardai kaip chormeisterė Alice Stephens, chormeisteris Alfonsas Gecas, scenos vadovas Kazys Ozelis, visa eilė choro veteranų, o jų tarpe ir vienintelis nuo pirmos operos pastatymo, 1956 metais, choristų eilėse be pertraukos iki šių metų dainavęs, nepakeičiamas tenoras, Petras Čelkis.

„Meilės eliksyras“ premjeroje tada gėrėjimosi solistėmis Gina Čapkauskienė, Margarita Momkienė, o iš vyrų nepamirštamą įspūdį paliko Algirdas Brazis, Arnoldas Voketaitis ir ilgametis Lietuvos operos talkininkas Stefan Wik.

Kai antrą kartą „Meilės eliksyrą“ statė Lietuvai tik atgavus nepriklausomybę, 1990 metų pavasarį, Opera sulaukė svečių solistų ir iš Lietuvos. Antrą kartą atvažiuavo solistas Virgilijus Noreika, o su juo atvyko dar ir baritonas Arvydas Markauskas. Iš pirmojo pastatymo sugrįžo solistai A. Voketaitis ir M. Momkienė, o naujai įsijungę, puikiai Adinos rolę atlikusi, solistė Audronė Simonaitytė-Gaižiūnienė. Šio pastatymo meno vadovas buvo muzikas A. Vasaitis, o spektaklį režisavo iš Lietuvos atvykęs Eligijus Domarkas.

Šiemetiniame spektaklio pastatymui vėl vadovaus meno vadovas A. Vasaitis, o jo talkininkai — chorvedžiai Manigirdas Motekaitis ir Gitana Snapkauskaitė. Operą režisuos Eligijus Domarkas. Solistų sudėtį šį kartą sudarys jauni, bet spėję pasireikšti ne vien Lietuvoje, bet ir užsienyje, talentingi dainininkai. Kiekvieną jų čia trumpai ir paminėsime.

Reikia pastebėti, kad viena iš solisčių — Nida Grigalavičiūtė mums jau pasirodys jau antrą kartą. Jos dainavimu ir vaidyba mes grožjomės prieš porą metų operoje „Carmen“, kurioje ji pasigėrėtinai

atliko Michaelos vaidmenį.

Nida Grigalavičiūtė gimė Klaipėdoje. 1990 metais Klaipėdos muzikos konservatorijoje ji baigė balso studijas ir pradėjo dirbti Klaipėdos muzikos teatre, kur atliko pagrindines sopranos partijas: Valensianą — F. Lehara „Linksmoji našlė“, Rosiną — G. Rossini „Sevilijos kirpėjas“, Michaele — G. Bizet „Carmen“ ir kitas. 1997 metais N. Grigalavičiūtė gavo Kristoforo apdovanojimą už Rosinos rolę operoje „Sevilijos kirpėjas“. Ji dainavo su Klaipėdos vokalinio ansambliu „Vent Maris“, taip pat su Klaipėdos ir Karaliaučiaus kameriniais orkestrais.

Šių metų „Meilės eliksyras“ operoje N. Grigalavičiūtė atliko pagrindinę sopranos partiją — turtingos ūkininkaitės Adinos rolę.

Adinos draugės Giannett rolę atliks solistė Lijana Kopūstaitė Pauletti. Prieš keletą metų L. Kopūstaitė, atvykusi dainuoti į Čikagą, apsigyveno Amerikoje.

Lietuvių visuomenė jau ne kartą gėrėjosi jos švelniu, gerai išlavintu balsu koncertuose bei giedant solo ar su choru bažnyčiose. Solo partiją Lijana yra atlikusi kantatose G. Rossini „Stabat Mater“, diriguojant Ričardui Sokui, ir John Ritter „Requiem“, diriguojant Dariui Polikaiciui.

Su Čikagos simfoniniu orkestru Lijana atliko solo partiją K. Penderecki kantatoje „Septyni Jeruzalės vartai“ ir Brahms „Requiem“, diriguojant Daniel Barenboim. Šį pavasarį L. Kopūstaitė — Pauletti taip pat atliks sopranos partiją Verdi „Requiem“ su Čikagos simfoniniu orkestru, diriguojant D. Barenboim.

Gyvendama Lietuvoje, solo partijas Lijana atliko Vilniaus operos ir baleto teatre operose — G. Verdi „Rigoletto“, G. Donizetti „Liucija di Lammermoor“, G. Bizet „Carmen“ ir kitose. Atėnuose L. Kopūstaitė laimėjo Maria Calas, o Čikagoje — Alice Stephens konkursus. Balsa ji dar lavino pas Renatą Scottą, Anglijoje ir Bruno Bartoletti, Čikagoje.

Pagrindinę tenoro rolę „Meilės eliksyras“ atliks solistas Edgaras Prudkauskas. E. Prudkauskas gimė 1975 m. jis baigė I Kauno vaikų muzikos mokyklą, o toliau studijas tęsė J. Gruodžio konservatorijoje Kaune, dainavimo klasėje. 1955 m. jis įstojo į Lietuvos muzikos akademiją, kur šiuo metu yra magistrantas prof. V. Noreikos klasėje.

1998 metų vasarą Edgaras lankė tarptautinį dainavimo seminarą Beeskow, Vokietijoje, o vasarą — l'Academie Villecroze, Prancūzijoje. 1999

metais jis taip pat mokėsi garsioje the Juillard muzikos mokykloje New Yorke.

Lietuvoje ir užsienyje E. Prudkauskas yra dainavęs daugelyje koncertų bei muzikinių festivalių, kuriuose laimėjo aukščiausius apdovanojimus. 2000-aisiais m. jis laimėjo LR Kultūros ministerijos jaunų menininkų stipendiją. Pažymėtina, kad E. Prudkauskas keturis kartus buvo Stasio ir Elenos Barų įsteigto jaunųjų tenorų konkurso nugalėtojas.

Lietuvos nacionalinėje operoje E. Prudkauskas debiutavo Arturo vaidmenyje G. Donizetti operoje „Liucija di Lammermoor“, G. Verdi operoje „La Traviata“ atliko Alfredo vaidmenį. Latvijos nacionalinėje operoje Edgaras Prudkauskas debiutavo Lenskio vaidmenyje P. Čaikovskio operoje „Eugenijus Oneginas“.

Daktaro Dulkamaros rolę šį kartą matysime irgi jauną, bet jau nemažai sceninės patirties turintį solistą Sigitą Diršę. S. Diršė gimė 1951 m. Klaipėdoje. Jis mokėsi M. K. Čiurlionio meno mokykloje, fortepijono klasėje, o Lietuvos muzikos akademijoje jis baigė dainavimo klasę. S. Diršė taip pat stažavosi P. Čaikovskio konservatorijoje Maskvoje.

S. Diršė yra koncertavęs Lenkijoje, Vokietijoje, Kanadoje ir Amerikoje. Nuo 1979 m. iki 1991 m. dirbo Lietuvos nacionaliniame operos ir baleto teatre. Nuo 1991 m. iki 1999 m. dainavo įvairiuose Vokietijos operos teatruose. Šiuo metu Sigitas yra laisvai samdomas operos dainininkas. Paminėtini jo sukurti vaidmenys: Olandas — R. Wagner „Skrajojantis olandas“, Wolfram — R. Wagner „Tanhauseris“, Amonasaro — G. Verdi „Aida“, Skarpija — G. Puccini „Tosca“, Germonas — G. Verdi „Traviata“, Eskamillo G. Bizet „Carmen“, Margiris — V. Klovos „Pilenai“, Nabuko — G. Verdi „Nabuko“, Pizaro — L. Beethoveno „Fidelio“ ir daugelis kitų.

Jaunas baritonas Laimonas Pautienius „Meilės eliksyras“ debiutuos seržanto Belcore vaidmenyje. L. Pautienius gimė 1973 m. Varėnos rajone, Merkinės miestelyje. 1980 m. jis įstojo ir 1987 m. baigė vaikų muzikos mokyklą, fortepijono klasę.

Baigęs vidurinę mokyklą. 1991 m. Laimonas įstojo į Lietuvos muzikos akademiją, dainavimo klasę pas prof. V. Noreiką. Išgijęs bakaluro laipsnį, 1997-1999 m. pas prof. V. Noreiką, jis tęsė magistro studijas.

1997 metais L. Pautienius

Nuo Cukraus kalno iki Marquette Parko

Ne Lietuvoje, bet Amerikoje gimusi ir užaugusi, beveik 20 metų Laisvosios Europos radijuje Miunchene išdirbusi trijų poezijos knygų autorė Eglė Juodvalkė naujoje prozos knygoje *Cukraus kalnas* save apibūdina taip: „esu lietuvi, gimusi ir augusi Amerikoje, rašanti poeziją, serganti diabetu“. Naujoji poetės knyga, o taip pat ir ankstesnieji eilėraščiai parašyti gražia, skambia ir turtinga lietuvių kalba, o pagrindiniai knygų įvykiai sukasi apie nelaisvą arba jau išsilaisvinusią Lietuvą. Kas buvo svarbu, kam turime būti dėkingi, kad užsienyje gyvenanti lietuvių skaitytojus ir radijo klausytojus prabildavo ne angliškai, bet lietuviškai, kad jos sumanymai išsilieto gražiais lietuviškais žodžiais?

Eglė sakosi, jog ji ir jos draugai užaugo, gyvendami Lietuva, mylėdami ją, suprasdami, kad Lietuva nelaisva, kad reikia visiems burtis kartu ir laikytis kartu, mokytis ir

daryti viską, kas galima, kad Lietuva kada nors vėl galėtų prisikelti. Eglė nenorėjo nieko kito negu būti lietuvi. „Jei tėvai lietuviai, tai ir aš lietuvi, o kur gimiau, yra tik atsitiktinumas“, — aiškino ji. Eglė visada mėgdavo save lyginti su viščiuku, kuris, išperėtas kiaulių tvarte, nėra paršukas, tai kodėl ji turėtų būti kas nors kita, jei ne lietuvi? Be to, būsimoji poetė tėvų buvo išauklėta taip, kad labai daug skaitė, anksti pradėjo rašyti (už tai iš tėčio gaudama „smulkių“ paskatinimų, kurie buvo visai naudingi), patys lietuviai ją labai ragindavo kurti, džiaugdavosi kiekvienu žingsneliu. Taigi universitete mąstydamas, kuria kalba rašyti, Eglė nusprendė nors mažą dalimi prisidėti prie lietuvių literatūros, o ne prie tos plačiosios amerikiečių ar anglų rašomos kūrybos. Labai spaudžiama Lietuvos literatūra vystėsi tik tam tikromis kryptimis ir Eglė, kurią veikė visai kitos literatūrinės tradicijos,

„Neringai“

Laima Rastenytė-Lapinskienė.

Laima Rastenytė-Lapinskienė — solistė-aktorė ir Darius Lapinskas — kompozitorius, dirigentas, režisierius, daugiau kaip per dvidešimt metų paliko neišdildomus pėdsakus Amerikos lietuvių kultūriname gyvenime, ypač muzikoj ir dramoj. Dariaus Lapinsko pastatymai: operos, poezijos spektaklis, dramos, kantatos niekad nestigo originalumo, naujų išraiškos formų. Jie todėl ir užangažavo žiūrovą, nenutekėdavo lyg vanduo nuo žąsies plunksnų, bet taip „užkabindavo“, kad po jo spektaklių kildavo pokalbiai, diskusijos, kontra-

debiutavo nacionaliniame operos ir baleto teatre Soletos vaidmenyje G. Puccini operoje „Tosca“.

Kauno muzikiniame teatre 1999 metais debiutavo Niko rolėje J. Kundera veikale „Zobra“. Ten taip pat atliko vaidmenis Belcore „Meilės eliksyras“, barono — G. Verdi „La Traviata“, Roucher ir Gustavo — F. Lehara „Šypsenu šalyje“.

L. Pautienius koncertavo su Nacionalinio operos ir baleto teatro simfoniniu orkestru, diriguojant V. Viržoniui, ir su Nacionalinės filharmonijos simfoniniu orkestru, kuriam dirigavo J. Domarkas. Jis yra koncertavęs Vokietijoje, Prancūzijoje ir Estijoje.

„Meilės eliksyras“ paruošiamieji darbai šiuo metu eina visu tempu. Netrukus po Velykų švenčių atvyks menininkai ir iš Lietuvos.

Juozas Končius

Eglė Juodvalkė Poezijos pavasaryje Vilniuje 2000 metais. Vytauto Suslavičiaus nuotr.

manė, kad jos pastangos galbūt kažkiek praturtins lietuvių bandymus. Ir dar — jeigu bent vienas žmogus, perskaitęs kokią jos eilėraštį, būtų jo paveiktas ar kas iš to žmogaus išeitų — ko daugiau norėtų?

Kai taip ilgai laukta Lietuvos nepriklausomybė pagaliau atėjo ir pagrindinis lietuvių siekis buvo įgyvendintas, Eglė suprato, kad laikas palikti Laisvosios Europos radiją, kuriame ji išdirbo beveik 20 metų, stengdamasi informuoti Lietuvos žmones laisvojo pasaulio žiniomis. Daugiau nebebuvo galima pateisinti savo buvimo ten, neblogo atlyginimo. Užduotis jau buvo įvykdyta. Reikėjo rasti pateisinimą savo pačios darbei ir gyvenimui. Kai Eglė pradėjo apie tai galvoti, Valdas Adamkus buvo inauguruojamas prezidentu. Jis pakvietė visus lietuvius — ir tėvynėje, ir užsienyje dirbti kartu bei padėti Lietuvai atsistoti ant kojų. „Kaip dabar galėčiau prisidėti prie Lietuvos atgimimo? Juk viską, ką galėjau atidaviau radijui“, — galvojo Eglė. Dvejus metus mąstiusi gimė sumanymas, kurį įgyvendinti ypač ragino ir Eglės vyras, rašytojas, politinis pabėgėlis iš Lenkijos Henryk Skwarczynski (jis, beje, jau pramoko lietuviškai). Reikia parašyti knygą apie diabetu sergančius žmones.

Dabnai Lietuvą aplankanti Eglė pasakoja, kad Lietuvoje diabetu sergantys ligoniniai labai sunkiai tvarkosi, jų padėtis varginga ne tik todėl, kad jie neturi reikalingiausių medicininių reikmenų, paties insulino, bet kad ir nepažįsta savo padėties, nežino apie savo ligą to, ką turėtų žinoti, jei norėtų ją sigrdinti padoriai gyventi. Eglė, turinti persodintą instką ir kasą, galėjo pasidalinti ir šia informacija, nes Lietuvoje sunkiai vyksta organų persodinimai. Pasakotoja stengėsi ne paprasčiausiai surašyti tekstą ar pamokymus sergantiems, bet atskleisti, kaip galima šia liga sirgti ir tuo patiu gyventi, kokia turi būti žmogaus galvosena, kaip nekreipti dėmesio į blogiausia ir iš ligos išgauti kažką gero. Eglė norėjo perduoti mintį, kad ne gydytojas, o kiekvienas ligonis yra atsakingas už save ir savo ligą. Be to, Eglės teigimu, ligonis turi savo ligą taip gerai pažinti, kad galėtų jį išgydyti, net klaidų pridaryti, bet po to mokėti atsiesti, atsigauti. Juk, anot amerikietiško posakio, — „Dievas padeda tiems, kas sau padeda“.

Iš tiesų, nors Lietuvoje išleistas Eglės Juodvalkės kny-

gos *Cukraus kalnas* istorija „sunerta“ iš nelemtos ligos — diabeto detalių, tačiau po jų šydu gyvybingai pulsuoja netengvas, bet įdomus, kupinas žavesio, nuotykių, egzotiškų kelionių, humoro, saviironijos, taiklių pastebėjimų smalsaus, viskam atviro žmogaus gyvenimas. Įdomu skaityti apie tai, kuo ir kaip Amerikoje gyvena Eglė karta 70-aisiais ir 80-aisiais (ypač tiems, kurie čia negyveno), kaip veikė laisvės žinias skleidžiantis Laisvosios Europos radijas Miunchene, kaip Eglė žvelgė į Lietuvą, girdėta tik iš tėvų lūpų. Per 20 darbo metų radijuje ji labai gerai pažino tą Lietuvą, kuri tuo metu egzistavo, ir tą Tarybų Sąjungą, kuri savo letena buvo sunkiai prispaudusi Lietuvą. Diabetu sergantis žmonės šioje įdomybių kelionėje gali pasisemti to, kaip „reikia kabintis į gyvenimą visom keturiom, kristi ir keltis, tikėti geresne ateitimi ir jos siekti, net ir beviltiškiausiomis akimirkomis“.

Išleidusi *Cukraus kalną* lietuviškai, Eglė savo knygą yra atidavusi ir vienai Vokietijos leidyklai, taip pat yra parašytas angliškas jos variantas (jis, beje, sukurtas pirmasis), kuris galbūt ateityje bus išleistas Amerikoje.

Eglės galvoje dabar kirbžda nauja mintis — ji žada rašyti knygą apie Marquette Parką. Tą Marquette Parką, kurį ji „išgyveno“, kuriame praleido savo jaunystę ir kurio jau nebėra. Jai atrodo, kad labai svarbu užfiksuoti tą laikotarpį, kai sutikus bet kurį vyresnį žmogų galėjai jį pasveikinti lietuviškai ir sulaukti lietuviško atsakymo. Per kokius 12 knygų skyrių Eglė bandys užfiksuoti svarbiausius su Marquette Parku susijusius įvykius, paminėti Gage Parką, Jaunimo centrą, Lietuvių operą ir visas tas vietas bei dalykus, kurie veikė ir turtino lietuvių gyvenimą.

Naujausiais sumanymais, o taip pat ir prisiminimais Čikagos priemiestyje, Burbanke, gyvenanti poetė žada pasidalinti savo kūrybos vakare, kuris ruošiamas kitą šeštadienį, kovo 31 d., 4 val.p.p. Jaunimo centro Čiurlionio galerijoje. Bus galima įsigyti naują *Cukraus kalną*, sulaukti autografo. Regina Oraite ves diskusijas, kuriose dalyvaus Aušra Velickaitė, Eglė kartu su aktorė Audre Budryte skaitys eilėraščius ir knygos ištraukas, bus galima užduoti klausimų. Vakara rengia Lietuvių rašytojų draugija.

Emilija Andrulytė

Australija... dar kartą

Nijolė Jankutė

Sakoma, jei nori sugrįžti į Havajus, įmesk tau dovanotą „lei“ (gelių vainiką) į bangas, o jei į Romą — mesk pinigėlių per kairį petį į Trevis fontaną. Kokių prietarų reikia tikėt, norint grįžti į Australiją, nežinau, bet tikiu, grįšiu ten vėl, nes Sydney miesto oro uoste pamečiau savo žemėnė raudoną kepurę. Argi tai ne ženklas, kad manęs vėl laukia karšta vasara?

Bet, kol sugrįšiu, noriu pasidalinti mintimis ir įspūdziais. Gink Die, ne apie visą Australiją! Ji gi — žemynas, kuris yra sala, kuri yra viena valstybė, vis dar negalinti nutraukti ryšių su tolima Anglija. Čia gyvena tik 19 mln. žmonių (kaip tuo tarpu Kinijoje gimsta daugiau kasmet). Bet užtat čia klesti ir gyvuoja 100.000 rūšių vabzdžių, 10 rūšių mirtinai nuodingų gyvatių bei vorų, žuvų ir žmogienų mėgstamų ryklių bei krokodilų. Gal tie Dievo sutvėrimėliai ir apsaugo šį keistą kraštą nuo žmonių pertekliaus?

Taigi, ne apie Australiją kalbėsiu, bet tik apie jos sostinę. O sostinės istorija ir ji pati taip pat keista, kaip ir visa, kas šiame žemyne (saloje) yra.

Turbūt nedaug kas žino, kuris miestas yra Australijos sostinė. Spėlioja daugiausia balsų gautų Sydney, o gal Melbourne. Į galvą retai ateina Canberra. Taigi — Canberra. Sostinė — kūdikis pasaulio sostinių šeimoje, nes jai tik 50 metų! Tai nereiškia, kad prieš 50 metų toje vietoje buvo duobė. Ten nuo milijonų metų storojo Tindbinbilla kalvos, vėliau šuoliavo kengūros, o dar vėliau ganėsi ūkininkų karvės. Naujieji kolonistai tą vietą vadino Canberry.

Vasaros čia buvo plikinančiai karštos, žiemos — gerokai šaltos. Kadangi Sydney ir Melbourne jau buvo lygiai garsūs miestai, reikėjo sukurti trečią, kuris sumažintų anų garsą, tapdamas sostine. Bet tai dar ne viskas.

Pirmučiausia reikėjo vardo. Taigi to meto gubernatorius, jo žmona, didesni ir mažesni valdininkai susirinko išlyti vardus. Pasiūlymai buvo tiesiog komiški, kaip Bill Bryson savo kelionių knygoje *Down Under* rašo: Myola, Wheat-wool, Emu, Kookaburra, Oposum ir, neįtikėtinai kvailumo, Sydmeleperbrishol! Spėkit, iš ko sulipdytas šis fantastiškas žodis. Tebūna jis šio rašinio galvosūkio... Bet pagaliau, po ilgo erzeliavimo, sostinė buvo pavadinta Canberra vardu. Kirtis ant pirmojo skiemens, ne ant antrojo, kaip ponias gubernatorienė ištarė, padarydama besitęsiančią klaidą.

Iš Sydney Canberra pasiekiami per 4 val. patogiu, švari, puštušiu traukiniu (kaip malonu keliauti nesusigrūdus!). Trijų vagonų traukinys slysta bėgiais į vakarus, tolyn nuo vandenyno, nuo žalių parkų, nuo žiedų kaskadom griūvančių Sydney miesto aikščių ir darželių. Tolyne, per nurudusių laukų platybes, per vaiduokliška baltuojančių „ghost gum“ eukaliptų miškus. Tų nurudusių laukų erdvė vis iškyla apvalios, taip pat rusvos kalvos. Jei jos būtų žalios, manyčiau, kad matau Kernavės piliakalnių, tokios jos apvalios, dailios, lyg žmogaus rankų supiltos. Deja, žalia ne šių plotų spalva.

Traukinys neskuba. Slysta, lyg pataukuotais begiais, nuo vienos mažos stotelės, nuo vie-

nių kelių namų miestelio, iki kito. Erdvė, erdvė! Rusva kaip smėlis erdvė, o virš jos — akinanti mėlynė, net karšta žiurint. Bet vagone vėsu, iš bufeto sklinda kavos ir bandelių kvapai: tik atsišok, užkask ir stebėk už lango prabėgančią Australiją.

Kai išlipom (mano vilniėtė pusseserė ir aš) sostinės stotelėje, galvojom, kad ne ten patikėm: ne stotis, tik stotelė, vienas peronas ir žmonių aplink — gal 50.

— Ir man taip atrodė, tik stotelė buvo dar mažesnė ir žmonių dar mažiau, — pasakoja mus pasitikusi mano klases draugė Lilė, — kai išlipau čia prieš 50 metų pradėt naują gyvenimą keistame krašte.

Iki Lilės namų Nicholls priemiestyje — gal 15 mylių, bet pirma pervaziuojam per miestą centrą. Medžiai, parkai, alėjos, aikštės marguoja gelėmis. Pastatai šviesūs, nauji.

— Nauji ir yra, — aiškina Lilė, — štai to namo nebuvo, kai atvykau, o ta parduotuvė irgi nauja.

Nauja, dailu, švaru, išplanuota. Miestas — kūdikis, nespėjęs apsinėst amžių dulkių, nespėjęs persipildyti žmonija. Iš tikrųjų tai milžiniškas parkas, kuriame paslėptas miestas.

Nicholls — ištisas naujų viešųjų „condo“ miestelis gelsvų laukų platybėje, kur vėl, tartum piliakalniai, kupras išrietusios kyšio kalvos. Ir čia viskas nauja.

Draugės „condo“ vienas iš grupės, pavadintos „Banksia“ vardu. Man patinka tas žodis, nes patinka tuo vardu pavadintas medis. Tai irgi viena Australijos keistenybių, nes banksia šakose tupi „eziai“.

vieni šviesiai žalsvi, kiti rudi, visi spygliais pasiūšę. Tai to medžio žiedai. Žalsvi — dar žydi, rudi — peržydėję. Prinoke „eziai“ nukrinta, šonuose atverdami plyšius sėkloms išberti. Iš tų „ezių“ daromi suvenyrai: vazelės, dėžutės, žvakidės. Bet man jie įdomiausi, kai „tupi“ ant šakų.

Kitą rytą iškeliavom sostinę apžiūrėti. Pradėjom nuo Parlamento rūmų. Tai naujūtelis (1988 m. atidarytas) baltas pastatas, suplanuotas architekto Romualdo Giurgola. Statybai naudota tik australiškos medžiagos. Rūmai sudaro lengvą, atvirą, erdvę vaizdą, bet 80 m plieninis vėliavos stiebas ant stogo atrodo lyg vėjo išverstas skėtis. Tas „skėtis“ ir išblaško rūmų rimtumą. Draugė pasakojo, kad visi sostinės piliečiai tuo stiebu labai nepatenkinti.

Parlamento rūmų aplinka, kaip ir viskas šiame mieste, išglostyta, išplanuota, išlygiuota. Viskas susisaukia su pastato architektūra. Yra čia ir „Formal Gardens“, kur žaliuoja, žydi angliškojo-prancūziškojo stiliaus darželiai. Priešakinį rūmų kiemą dengia milžiniška mozaika iš 90.000 ranka šlifutuotų granito gabaliukų. Mozaika aborigeno menininko Tjakamarra kūrinys, vaizduojas oposumo ir kengūros sapną — Dreaming. „Dreaming“ ir „Dreamtime“ — aborigenų tikėjimas, kad jų kraštą prieš neatmenamus laikus buvo apgyvenę milžinai, kurie viską sutvėrė, kas tik yra aplink: medžius, žvėris, ugnį, vandenį. Milžinai pranyko, bet viską paliko aborigenams naudoti.

Ižengus vidun — žalsvo marmuro kolonų miškas ir milžiniškos inkrustacijos, vaizduojančios Australijos augalus, ypač tuos, kuriuos aprašė Sir Joseph Banks, atplaukęs į šį žemyną su kpt. Cook 1770 m.

Didžiojoje salėje akis ir vaiz-

duotę pribloškia 20 m x 9 m gobelenas, vienas didžiausių pasaulyje. Jį audė 13 audėjų 21½ metų pagal dail. Arthur Boyd paveikslą. Gobelenas vaizduoja eukaliptų mišką. Aukšti, liauni medžiai augtė auga iš uolų: rusvos, rausvos karšto smėlio spalvos salės grindyse ir lubose sukuria erdvės ir tolumų vaizdą.

Apžiūrėjom Atstovų ir Senato patalpas — švarutėles, išgrazintas, tuščias (vasaros atostogų metas), ministrų pirmininkų portretus, įvairių Australijos menininkų darbus. Įdomiausia tačiau buvo Australijos istoriniai dokumentai, patalpinti specialiose stiklo nišose. Tai: „Instructions to Gov. Phillip, 25 Apr 1787“; prefate to A. L. Gordon's „Sea Spray and Draft Smoke“ by Marcus Clarke, Melbourne, 1876; „The Case for the New Constitution for NSW“, W. C. Wentworth, Legislative Council of New South Wales, Dec. 6, 1853; ir „From the Journals of Cpt. James Cook, Voyage of the 'Endeavor', 1768-1771“.

„Instrukcijose“ gubernatoriui Phillips Anglijos karalius praneša savo „favours“: „... Gero elgesio darbštis kaliniams išdalinsi po 30 akrų žemės... be jokių mokesčių...“

O kpt. Cook rašo: „...čiabuviai gyvena ramiai, visai nepažindami ir netrokdami Europos patogumų. Jiems nereikia namų, daiktų ir drabužių. Ką jiems davėme, jie išmetė paplūdimiuose ir miškuose. Man rodos, jie galvoja, turį viską, kas reikalingiausia gyventi. Iš tikrųjų jie laimingesni, negu mes, europiečiai.“

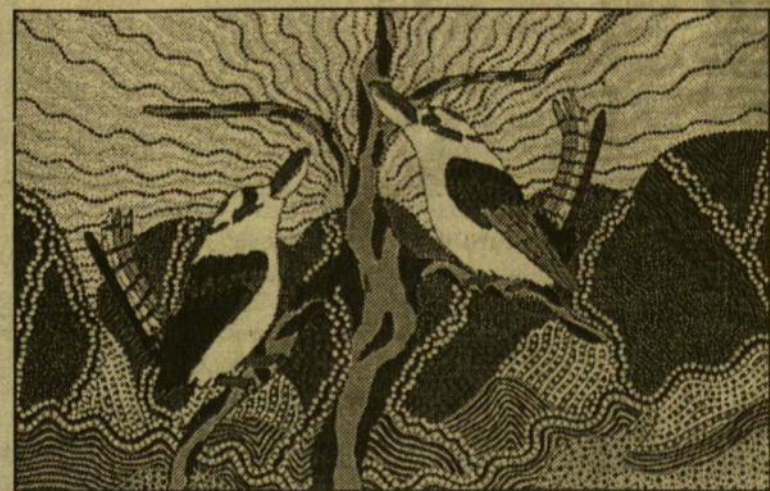
Bet labiausiai, atrodo, Australija buvo sužavėtas M. Clarke. Jo įžanginis žodis Gordon knygai — tai poetiška odė šiam visų žemynų keisčiausiam. Ištrauka:

„...ne visi mato grožį gelių be kvapo, ar medžių, kurie neduoda pavėsio, ar paukščių, kurie neskraido, ir žvėrelių, kurie dar neišmokė vaikščiot

keturiom. ... Tik čia galime pamatyti groteskiškas keistenybes, tartum rašyt besimokančios gamtos keiverzėjimus. ...Šio laukinių sapnų krašto fantastika vadinasi 'Bush'. Kad pamiltum dykumos smėlio paveldą... reikia išmokyti skaityti atšiaurių eukaliptų hieroglifus...“

Tiesiai prieš Parlamentą, geros mylios atstume, stovi masyvus War Memorial — paminklas Australijos kariams. Jo sunkios linijos, bizantiška bonia — priešingybė lengvam,

Nukelta į 4 psl.

„Kookaburra“. Australijos aborigenų menas.

„Neringai“

Atkelta iš 2 psl

„The Rise and Fall of Mahagonny“, vėliau už Susan vaidmenį David Rabe dramoje „The Boom Boom Room“. Šalia vaidybos, dainavau pagrindinius vaidmenis New Opera Company of Chicago statytose moderniose operose. Labai palankiai mane įvertino žymus *Chicago Sun-Times* muzikos kritikas Robert Marsh už Harmonijos vaidmenį Ives of Danbury operoje. Lietuvai atgavus nepriklausomybę, dainavau Vilniuje Dariaus Lapinsko „Dux Magnus“ operoje ir buvau labai šiltai sutikta publikos bei muzikos kritikų.

Laima, kaip solistė ir aktorė, pasirodė įvairiuose pastatymuose ne tik Čikagoje, bet ir Cleveland, Boston, New York, Los Angeles, Philadelphia, Toronto, Canada. Ne vienas lietuvių telkinys prisimins jos įkurtą lielių teatrą, o vaikai, gal labiau jų tėvai, lietuvių pasakų plokštelę „Sek pasaką“ su Stuttgart simfoniniu orkestru, diriguojant Dariui Lapinskiui. Garso kasetėje „Vasaros naktys“ rasime jos įdainuotas klasiškes ir šiuolaikines lietuvių kompozitorių dainas.

Be gastrolių Vilniuje su „Dux Magnus“, 1994 m. Laima pastatė St. Xavier universitete Čikagoje savo parašytą viena veiksnių vaidinimą „A Too Romantic Past“, pristatė savo anglų literatūros darbus universitetų auditorijose; paskaita „Hypochondria ir Jane Austen's Emma“ skaitė „Jane Austen Society of North America“ suvažiavime 2000 m. Colorado Springs. Rašo poeziją. Gavo įvairių premijų, bet ypač pažymėtina, kad jos poezija yra išspausdinta poezijos rinkinyje *A Woman Reading*. Penkerius metus dėstė anglų literatūrą Saint Xavier universitete. Dabar dėsto dramą Lewis universitete Romeoville, IL, ir anglų kalbą Čikagos miesto kolegijoje.

Nenuostabu, kad būdama tokia talentinga asmenybė, ji susizavėjo benediktinių vienuolyno vyresniosios Hildegard von Bingen kūryba: muzika, poezija, tapyba, teologija, mokslinė įžvalgom ir pasirinko jos kūrybą pasidalinti „Neringai“ ruošiamo religinio koncerto metu, kartu su savo vyru Dariu.

Dariaus Lapinsko pasta-

grakščiam Parlamentui. Abu pastatus jungia plati promėnada.

Vidujiniame šio pastato kieme telkšo tvenkinys, kuriame, lengvai pasisupdama, dega amžinoji ugnis. Ugnis ir vanduo, vanduo ir ugnis — pagrindiniai šio žemyno gyvybės elementai, ypač visur pabrėžiami. Rūmų salėje dešimt vitražų, vaizduojančių įvairių karo tarnybų karių; taip pat po vitražais išvardinti idealaus kario charakterio bruožai:

Nukelta į 4 psl.

Atkelta iš 2 psl

„The Rise and Fall of Mahagonny“, vėliau už Susan vaidmenį David Rabe dramoje „The Boom Boom Room“. Šalia vaidybos, dainavau pagrindinius vaidmenis New Opera Company of Chicago statytose moderniose operose. Labai palankiai mane įvertino žymus *Chicago Sun-Times* muzikos kritikas Robert Marsh už Harmonijos vaidmenį Ives of Danbury operoje. Lietuvai atgavus nepriklausomybę, dainavau Vilniuje Dariaus Lapinsko „Dux Magnus“ operoje ir buvau labai šiltai sutikta publikos bei muzikos kritikų.

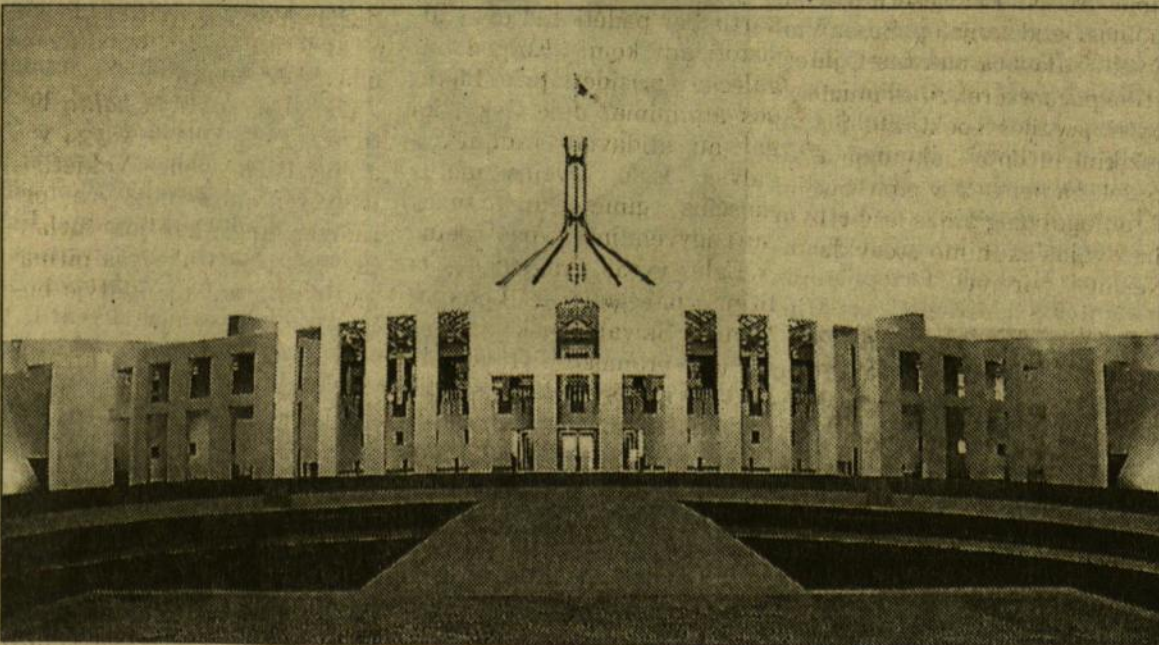
Laima, kaip solistė ir aktorė, pasirodė įvairiuose pastatymuose ne tik Čikagoje, bet ir Cleveland, Boston, New York, Los Angeles, Philadelphia, Toronto, Canada. Ne vienas lietuvių telkinys prisimins jos įkurtą lielių teatrą, o vaikai, gal labiau jų tėvai, lietuvių pasakų plokštelę „Sek pasaką“ su Stuttgart simfoniniu orkestru, diriguojant Dariui Lapinskiui. Garso kasetėje „Vasaros naktys“ rasime jos įdainuotas klasiškes ir šiuolaikines lietuvių kompozitorių dainas.

Be gastrolių Vilniuje su „Dux Magnus“, 1994 m. Laima pastatė St. Xavier universitete Čikagoje savo parašytą viena veiksnių vaidinimą „A Too Romantic Past“, pristatė savo anglų literatūros darbus universitetų auditorijose; paskaita „Hypochondria ir Jane Austen's Emma“ skaitė „Jane Austen Society of North America“ suvažiavime 2000 m. Colorado Springs. Rašo poeziją. Gavo įvairių premijų, bet ypač pažymėtina, kad jos poezija yra išspausdinta poezijos rinkinyje *A Woman Reading*. Penkerius metus dėstė anglų literatūrą Saint Xavier universitete. Dabar dėsto dramą Lewis universitete Romeoville, IL, ir anglų kalbą Čikagos miesto kolegijoje.

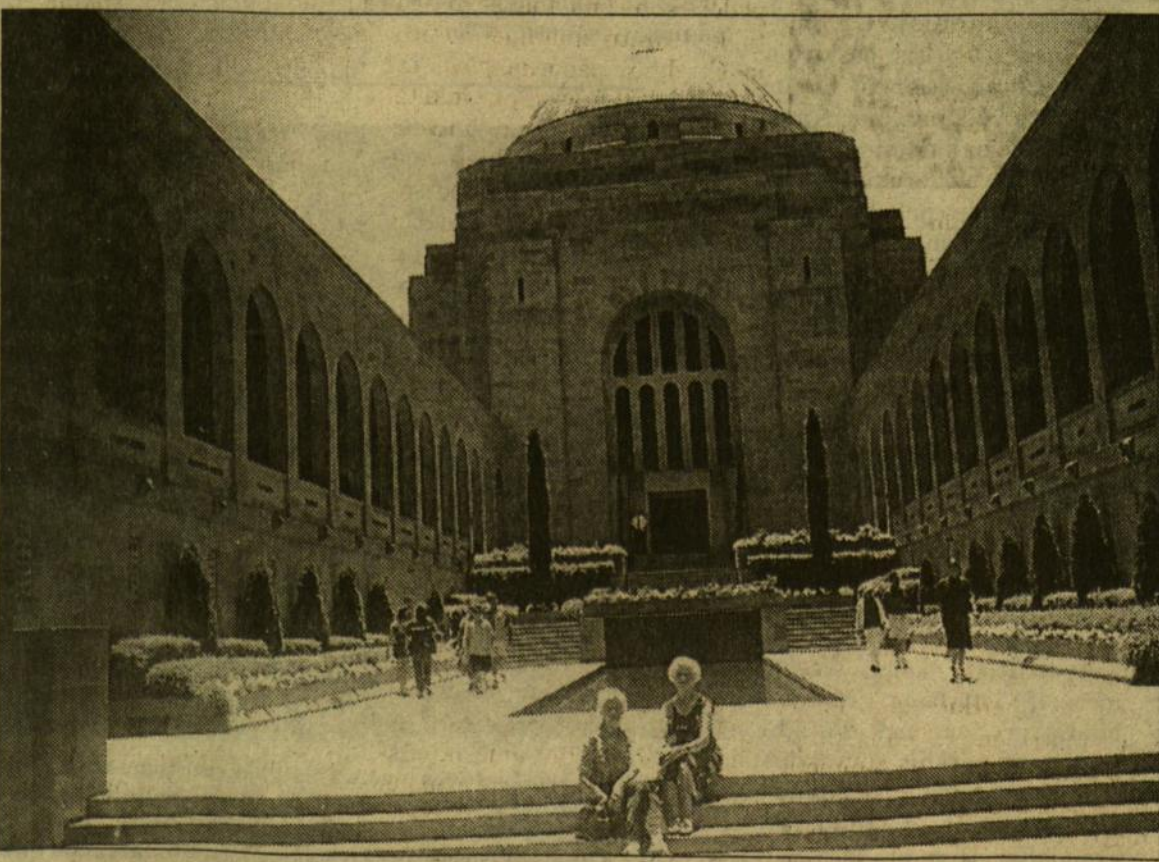
Nenuostabu, kad būdama tokia talentinga asmenybė, ji susizavėjo benediktinių vienuolyno vyresniosios Hildegard von Bingen kūryba: muzika, poezija, tapyba, teologija, mokslinė įžvalgom ir pasirinko jos kūrybą pasidalinti „Neringai“ ruošiamo religinio koncerto metu, kartu su savo vyru Dariu.

Dariaus Lapinsko pasta-

Aldona Prapuolenytė

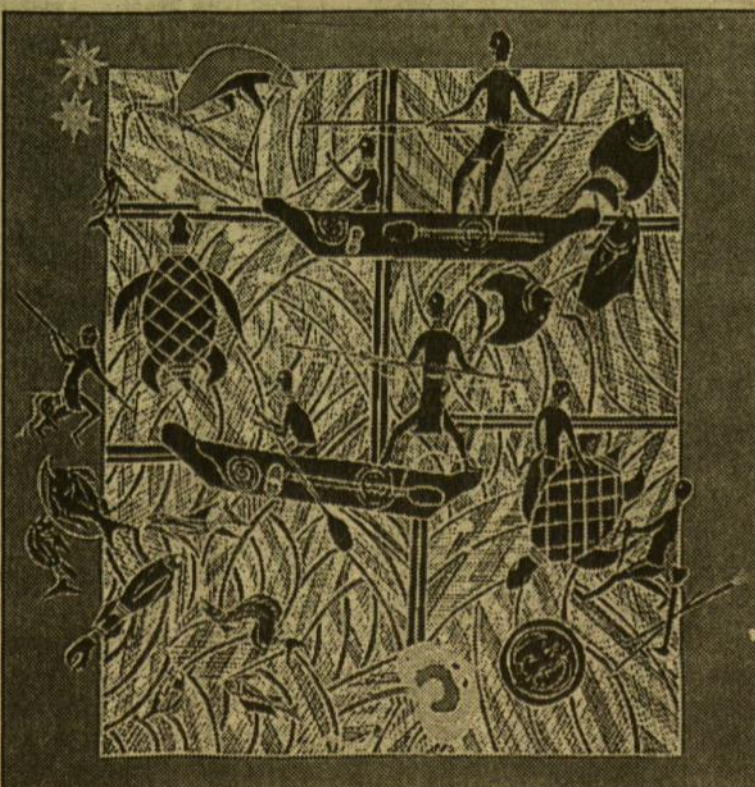
Canberra, ACT Australija. Parlamento rūmai.

Paminklas kariams Australijos sostinėje.

Didgeridoo — aborigenų dūdos Australijos valstybinėje galerijoje.

Iš Australijos valstybinėje galerijoje eksponuojamų darbų „Islands in the Sun“ (Salos saulėje).

Australija... dar kartą

Atkelta iš 3 psl.

draugystė, patriotiškumas, ištikimybė, ištvermė, drąsa.

Palikę kitam kartui dar didelę sostinės dalį (kas gali apžiūrėti 10,000 akrų per dieną?), pailsėję, pasivažiavę pas draugę ir jos seserį, išėjome vakare pavaikščioti Nicholls miestelio gatvėmis.

Buvo ramus, skaistus ir net vėsus vakaras. Apvali Ainslee kalva atrodė čia pat. Ten ir pasukom. Sustabdė mus atšiauri Australijos pieva — ne pieva, iš tikrųjų ir toliu toliausius nusidriekusi, iki baltumo perdžiuvusių, sulaukėjusių avių laukai. Vakaro vėjelėje šnarėjo šiaudai, seniai grūdą pametę. O gal tai nebuvo avizos, o tik į jas panašios smilgos? Čia ne viskas yra tai, ką akis mato... Tolyne brist nedrįsom. Negali rizikuoti užmint gyvatę arba vorą, išspausį nuo mirtinų nuodų!

Grįžom pro naujai statomų „condo“ rajoną. Aplink tylu ir tuščia. Staiga ties gatvės sankryža prazvimbė iš kažkur atsiradęs automobilis, prisigrūdęs šviesiaplaukių berniukų.

— Ladies, move, move! — šaukia jie. Vos spėjome užsokti atgal ant šaligatvio, kai po kojom, taikliai numestas, terkštelėjo butelis. Į jaukią, švarią, tolimą Canberra štai jau ir atvyko... chuliganizmas!

Kitą dieną lankom Teismo rūmus, Valstybinę Australijos galeriją ir Valstybinę Australijos biblioteką bei Aspen salą, kurioje kas dieną skamba varpų koncertai.

Iš tų rūmų man labiausiai patiko Australijos galerija — tikra meno šventovė. Tik įžengus, lankytoja pasitinka aborigenų „didgeridoo“ miškas. Tos apeiginės dūdos sustatytos kaip margi medžiai — trumpos, ilgos, storos, plonos. Rodosi, tik patrauks karštas vėjas, ir visos ims dudenti, gargaliuoti, dejuoti.

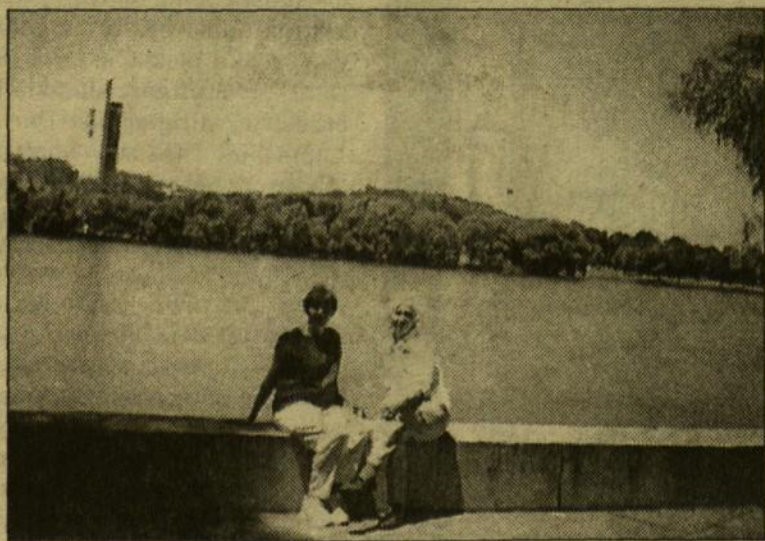
Nestebėtina, kad „didgeridoo“ turi tokį laukiniškai liudną prazuvinio, praradimo garso. Galbūt tautiniai instrumentai perima tos tautos dvasios virpesius. O Australijos čiabuviams nuo pat kp. Cook laivo „Endeavor“ pasirodymo iki XX a. vidurio gyvenimas iš „dreamtime“ pavirto į „nightmare-time“.

Sprendžiama, kad kpt. Cook laikais Australijoje gyveno apie 1 mln. vietinių, bet jau XIX gale tas skaičius kritęs iki 50,000. Juos šienauje nušienavo europiečių atvežti raupai, vėjaraupiai, plaučių uždegimai, sifilis ir alkoholis... Aborigenai gyveno savo mil-

žiniškoj saloj keisti, nesuprantami, neatrasti, kaip ir jų keista gamta. Gyveno slaptame pasaulyje, turėdami viską, ko jiems buvo gana; gyveno, naitvairiai sapnuodami, ir sapnavo gyvendami. Lengva buvo juos išmarinti, tokius negražius, juodus, nuogus, nevalyvus, kaip ir jų kengūros bei ančianapiai...

Britai, kaip ir visų laikų okupantai, čiabuvius naikino ramia sąžine, nes „jie nebuvo panašūs į žmones...“ Wm. J. Lines knygoje *Taming the Great South Land* rašo, kad europiečiai naujakuriai kartais aborigenus šaudė šunų maistui; kad jie, kalti ar ne, būdavo baudžiami be teismo, nes „jų protas nepriaugęs prie teismo procedūros“; kartais aborigenus nuodydavo, apiberdami maistą strichninu! Ir šitoks genocidas vykęs dar XIX a. vidury. Net iki 1967 m. federalinė Australijos valdžia neįtraukdavo aborigenų į gyvenojų sąrašus. Jie nebuvo skaičiuojami kaip žmonės! Iki 1960 m. Queensland (šiaurinė Australijos valstija) naudojo mokyklose vadovėlius, kuriuose aborigenai buvo vadinami „dziunglių gyvūnais“. Ar visa tai neprimena artimos praeties įvykių Sibiro gulaguose ir nacių kacetuose?

Taigi... Liūdnas „didgeridoo“ dudenimas dabar jau darosi vis grėsmingesnis. Žmogus, per ilgai laikytas nežmogum, gali tapti nežmoniškas: mažų mažiausiai, besaikiškai reiklus privilegijų be atsakomybės. Šitokius bruožus pradeda įgyti ir šių dienų juodieji Australijos čiabuviai. Valdžia dalina lengvatas, žemes, teises — bando atsipirkti už senas skriaudas. Čia, kaip ir JAV-ėse, pradeda aiškėti sena tiesa: už tėvų kaltes bausmė per devynias kartas... O tie tėvai čia buvo sunkiai nusikalę, ypač aborigenų vaikų atėmimu. Juos, atskyrę nuo tėvų ir įprastos aplinkos, augindavo

Burley Griffin ežeras — Aspen sala ir tolimoje matomas „varpų bokštas“. Canberra, ACT Australija.

prieglaudose, būk tai pratinami prie baltųjų pasaulio. Iš prieglaudų išleisti, 18 m. jaunuoliai, aišku, niekur nepriatpėdė, pavirsdavę miesto gatvių aukomis. Šitas graudžias istorijas skaitant, keičiausia, jog tokios žiaurios programos būdavo pravedamos su naiviu įsitikinimu, kad tai geranoriškos pastangos sukuriant vargšus čiabuvius...

Vaikščiojant toliau po Valstybinę galerijos sales, stebino ne tik turtingi meno rinkiniai (ypač gausus aborigenų skyrius), bet ir pats didžiulis, erdvus, puikiai sutvarkytas pastatas. Labai įdomus ir gražus jo kiemas — skulptūrų parkas nuo (garsiojo prancūzo Auguste Rodin iki ultramodernaus austro Bert Flugelman darbų).

Parkas atsiremia į dirbtinį miesto ežerą, vardu Burley Griffin. Ežeras vandeniui pripildytas tik 1964 m. Koks paradoksas: seniausio žemyno sostinė — naujagimis sostinių tarpe, net ir jos ežeras naujas! Architekto Griffin istorija taip pat įdomi.

Būtent, B. Griffin, kilimo iš Oak Park, IL, buvęs gabus architektas, garsiojo Lloyd Wright mokynys. Kai 1911 m. Australija nutarė čia, visų pamiršto, neįdomioj vietoj, įkurti sostinę, buvo paskelbtas konkursas miesto planui. Konkursą laimėjo B. Griffin. Jo planas buvęs ištisa nuostabių panoramų serija. Nors nei Griffin, nei jo žmona Marion, taip pat didelio talento architektė, nebuvo Australijos matę (Canberra planavę iš topografinių žemėlapių), bet jų planuose miestas kilęs tartum iš paties kraštovaizdžio — niekuo neapsunkintas grožis!

Bet štai — likimo ironija. Burley ir Marion atvyko į Australiją, bet, neturėdami nei patirties, nei sugebėjimo vadovauti šiam dideliu projektui, pasitraukė. Griffin gyveno Australijoje dar 15 metų

ir tapo šio krašto garsiausiu architektu. O kaip su Canberra? Miestas taip ir paliko ilgą laiką nepastatytas. Tik, pagal Griffin planus, buvo išvestos gatvės, aikštės, promenados ir... pažymėta vieta ežerui. Arch. Griffin mirus, miesto statybą perėmė kiti. Tik dirbtinis ežeras gavo jo vardą...

Kad ir nematius arch. Griffin sukurtų panoramų, sostinės pastatai man atrodė vis tiek labai gražūs. Ir ežeras, nors ir „netikras“. Jame kyšo didelė sala, vardu Aspen, o saloje — aukštas bokštas Carillon. Bokštas kasdien skamba 53-jų varpų koncertas, „rain or shine“, kaip lankstinukas rašo, „relax and enjoy“. Taip mes, trys keliautojos, ir padarėm.

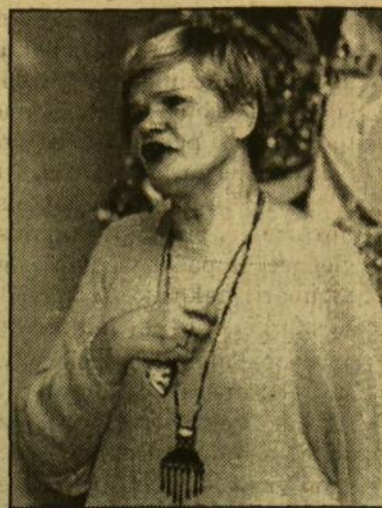
Iš tikrųjų, čia ilsėtis buvo puiku! Susėdom ežero pakrantėje po nusivirusio žilvilčio (?! šakomis ir klaušmės varpų giesmės. Aidas kilo ir krito ežeran, suduždamas į raibuliuojančias banges. Aplink — nei žmogaus, tik mes ir juodos gulbės plaukinėja pakrašty, tik karštis, sruvantis pro lapus, ir triliemenis „carillon“ bokštas. Jis blizgėjo tarytum sulytas — tai opalo ir kvarco duženos, dengiantios jo 50 m aukščio šonus, blizgėjo. Tas bokštas, kaip ir viskas čia, naujas, įrengtas miesto 50-mečiui paminėti. Tuo tarpu, Lietuva mini 100 m. nuo Viktoro Kuprevičiaus, lietuviškojo „carillon“ steigėjo ir varpininko Karo muziejaus sodely, Kaune.

Skamba, skamba varpai, ir abu bokštai, šis ir anas iš vaikystės atminimų susilieja į vieną gaudimą.

Vakare svečiuojamės pas vaišingus sostinės lietuvius. Tadą ir Laimą, prisimindami vaikystės Lietuvoje, ankstyvas jaunystės išvietintųjų stovyklose, emigraciją tolyn nuo Europos į neregėtus kraštus... Tik Juditai, vilnietė, šie mūsų pasakojimai nauji: jos prisiminimai prasideda ten, kur, mūsų nutruksta, pokario tėvynė. Keistas gyvenimas: netikėti susitikimai neįsivaizduojamoje tolybėje. Gal todėl, jie taip malonus ir įsimintini.

Kitą rytą jau paliekam Canberra. Vėl pustuštis, išvėsintas traukinys. Vėl pro langus slenka beribės rudos, kalvotų banguotos tolimos ir eukalipčiai — vaiduokliai lyg artrito išsukiotom šakom. Ir žinai, kad nesapnuojai, bet lankaisi šio perpildyto pasaulio tuščiausiam krašte (pvz., Vakarų Australijos pakraštyje, per 8,000 mylių, egzistuoja gal 30 miestelių); krašte keistenybėm turtingiausia, jau nekalbant apie sterblinius žvėrelius ir kvatojančius paukščius. Štai, tik vienoje vietoje, arti Perth miesto, auga karris — medžiai, milžinai 250 pėdų aukščio ir 50 pėdų storio! O šiaurės vakaruose, Shark Bay įlankos vandenyse gyvuoja stromatolitų kolonija. Tai mikroorganizmai, pirmieji žemę apgyvenę prieš 3.5 milijardus metų. Jie, saulės veikiami, gamina deguonį. Per tuos, protu neaprepiamus, amžius milijardai mikroskopinių stromatolitų pūtė atmosferon po mikroskopinį deguonio burbuliuką, padarydami plantetą tinkamą gyventi sudėtingiems organizmams — mums. Dabar toje įlankoje matomi neišvaizdūs, į koralų rifus panašūs luitai, kuriuose dar tebegyvuoja maža stromatolitų bendruomenė, drausmingai pūsdama deguonio burbuliukus. Kaip gaila, kad mūsų traukinys taip toli nuvažiuo. Būčiau no-

Olita Kalifornijoje

Olita Dautartaitė.

Ragauskų šeimos globojama, Kalifornijoje vieši kūrybinga menininkė iš Lietuvos, iš Šiaulių. Tai Olita Dautartaitė, jau antras mėnuo losangelietį matoma ir girdima kiekviename renginyje. Ji čia atvykusi Los Angeles Dramos sambūrio (pirmininkė Ema Dovydaitytė) pakviesta, svarbiausiam šio sezono įvykiui kultūrinėje srityje: balandžio mėnesį Mikalojaus K. Čiurlionio didžios sukakties paminėjimui. Režisuojamą spektaklį būsimam paminėjimui pavadino: „Raudokit svajonių debesys“.

M. K. ČIURLIONIS PAGERBIAMAS GRENOLBYJE

Valstybinis Vilniaus kvartetas, koncertuodamas Grenoblyje, ne tik pristatė Mikalojaus Konstantino Čiurlionio kūrinius, bet ir dalyvavo prancūzų labdaros akcijoje.

Grenoblio modernaus meno muziejuje, kur veikia iš Pariziaus perkelta M. K. Čiurlionio dailės darbų paroda, Valstybinis Vilniaus kvartetas koncertą surengė kartu su Lione gyvenančia pianiste Violeta Tamašauskaite-Coutez. Skambėjo M. K. Čiurlionio styginių kvartetų C-moll, taip pat Čiurlionio gimimo 125-osioms metinėms skirtos konkurso nugalėtojų — lietuvių kompozitorių kūrinių: Remigijaus Merklio fortepijoninis kvintetas „MiKonst“ ir Mindaugo Urbaičio „Ramybė“. V. Tamašauskaite-Coutez taip pat paskambino M. K. Čiurlionio kūrinių solo.

Būnant Grenoblyje, Valstybinis Vilniaus kvartetas gavo pasiūlymą dalyvauti ir labdaros akcijoje, sakė Eltai kvarteto violončelininkas, profesorius Augustinas Vasiliauskas. Grenoblio koplečioje Vilniaus kvartetas grojo Beethoven ir Brahms kūrinius. Už bilietus surinktos lėšos paskirtos sunkiau besiverčiantiems Lietuvos šeimų vaikams, kurie mokosi prancūzų kalbos.

Grenoblio modernaus meno muziejuje taip pat buvo surengta Čiurlionio jubiliejui skirta konferencija. Paskaitą

režiusi pamatyti senolius-darbininkus, t.y. vos įžiūrimą, aukštyn vandeniui kylantį jų darbo vaisių — deguonį.

„Laukinių sapnų kraštas“, kaip rašė M. Clark. Dar ir dabar neišskaityti visi jo gamtos hieroglifai... Keistų čiabuvių, keistų vietovardžių kraštas. Kur gi kitur galėtų būti tokie vietovardžiai, kaip Wooloomooloo, Tittybong, Mullumbimby, Wologong? Bet tu, Canberra, parkais suvystytas, fontanais prausiamas naujagimis, pasaulio sostinių pagrandelis. „Dreamtime“ žemynui tu kaip kompiuteris, padovanotas šimtametei proselei.

Olita Dautartaitė yra ir aktorė, ir skaitovė. Kovo 10 d. Šv. Kazimiero parapijos salėje įvyko literatūros popietė, kur skaitytos gyvų ir jau mirusių Kalifornijos lietuvių rašytojų kūrybos ištraukos.

Poezija nuskambėjo ryškiau, ypač Prano Lemberto, Danutės Mitkienės, Bernardo Brazdžionio, Prano Visvydo. Publika sunkiau suvokė Karolio Milkovaičio, Alfonso Griciaus, Elenos Tumienės eilėraščius.

Prozą visada sunkiau nuo scenos perduoti, ypač be garbiakalbio, bet aktorės išradiniamu (muzikos pagalba, prie dainiu ir judesiais) pavyko gerai perduoti Juozo Tininio — iš knygos *Laiskai Andromachai*, Alės Rutos vaizdelį apie poetą Bern. Brazdžionio krikštynas iš knygos *Margu rašto keliu*. Kiek blankiau perskaičius Petronėlės Orintaitės-Janutienės, Norimo (Andriaus Mirono) novelės. Tačiau programos visuma buvo gerai publikos priimta; aktorė dar padeklamavo („bisui“) Bern. Brazdžionio eilėraštį.

Popietės programoj — įvardijimas poetės D. Mitkienės žodžiais: „Kas tave pakeist mum gali, tėviškele Lietuva“.

A. R.

Pradžioje aktorė įvedė keliais žodžiais Amandas Ragauskas, o programą užbaigė ir įteikė Olitai gėlių Dramos sambūrio pirmininkė Ema Dovydaitytė.

Gera, kad prisiminti jau mirę autoriai: P. Lembertas, P. Orintaitė, J. Tininis, E. Tumienė. Bet pasigedome irgi buvusių kūrybingų kaliforniečių — Jurgio Gliados, Juozo Švaisto. Galima buvo bent trumpai prisiminti ir neseniai prie Kauno palaidotą Rutą Klevą Vidžiūnienę, taip pat — vos prieš mėnesį Floridoje mirusią Dalilą Majauskaitę-Mackialienę, buvusią čia ilgametę režisierę, literatę, parašiusią dramą *Nepripažintą tėvą* ir romaną *Beržas už langą*. Žinoma, aktorė apie juos nežinojo.

Šią įdomią popietę iš tikro ne vien rašytojai prisiminti ar paryškinti, o daugiau skaitovės talentai parodyti. Ir tai — gerai. Ji ir buvo šio įvykio „žvaigždė“. Olita Dautartaitė gerai pasirodė skaitovės išradiniamu.

Dramos sambūrio valdyba gražiai papuošė sceną, po programos visus pavaišino, o kaliforniečiams buvo malonu pabendrauti su viešnia — aktore iš Šiaulių Dramos teatro.

KULTŪROS VAKARAI — MINDAUGO KRIKŠTUI

Lietuvos dailės muziejus pradeda kultūros vakarų programą, skirtą Lietuvos valdovo Mindaugo krikšto 750 metų jubiliejui. Vakari vyks parodoje „Krikščionybė Lietuvos mene“, kuri veikia Vilniuje, Senajame arsenale — Taikomosios dailės muziejuje.

Kovo 8 dieną vyko pokalbis apie Lietuvos krikščionijimo etapus ir profesoriaus Mečislavo Jučo studijos „Krikščionybės kelias į Lietuvą“ pristatymas.

Gegužės 11 dieną numatytas susitikimas su aukštu svečiu iš Vatikano — Šv. Sosto popiežiškosios bažnytinio kultūros paveldo komisijos pirmininku arkivyskupu Francesco Marchisano, gegužės 29 dieną — su Šv. Romos Bažnyčios kurijos archyvaru, Vatikano bibliotekos vadovu kardinolu Jorgu Maria Mejia.

Rugsėjo pabaigoje Vilniuje vyks tarptautinė konferencija „Lietuvos krikščionijimas Vidurio Europos kontekste“, kurioje dalyvaus mokslininkai iš Vokietijos, Švedijos, Lenkijos, Lietuvos.

Spalio mėnesį planuojama aptarti Mindaugo krikšto jubiliejų minėjimo Lietuvoje ir išieivijoje tradiciją. (ELTA)

Mikalojus Konstantinas Čiurlionis.

M. K. Čiurlionio gimimo 125-osioms metinėms skirti renginiai Prancūzijoje prasidėjo praėjusių metų rudenį, atidarant mūsų tautos genito violončelininkas, profesorius Augustinas Vasiliauskas. Grenoblio koplečioje Vilniaus kvartetas grojo Beethoven ir Brahms kūrinius. Už bilietus surinktos lėšos paskirtos sunkiau besiverčiantiems Lietuvos šeimų vaikams, kurie mokosi prancūzų kalbos.

Paroda Grenoblyje veiks iki balandžio mėnesio. (ELTA)

Š.m. vasario 4 d. Lietuvos Vyčių Čikagoje ruošiamame tradiciniame „Lietuvos atminimų“ pokylyje pasišymėjus lietuvių veikėjos ir visuomenininkės „Metų moters“ žymeniui buvo apdovanojama Rašytojų draugijos pirmininkė, Pedagoginio lituanistikos instituto Čikagoje direktorė, rašytoja Stasė Vanagaitė-Petersonienė. Ją prie garbės stalo palydėjo muz. Faustas Strolia, ilgametis Lietuvos Vyčių organizacijos narys.